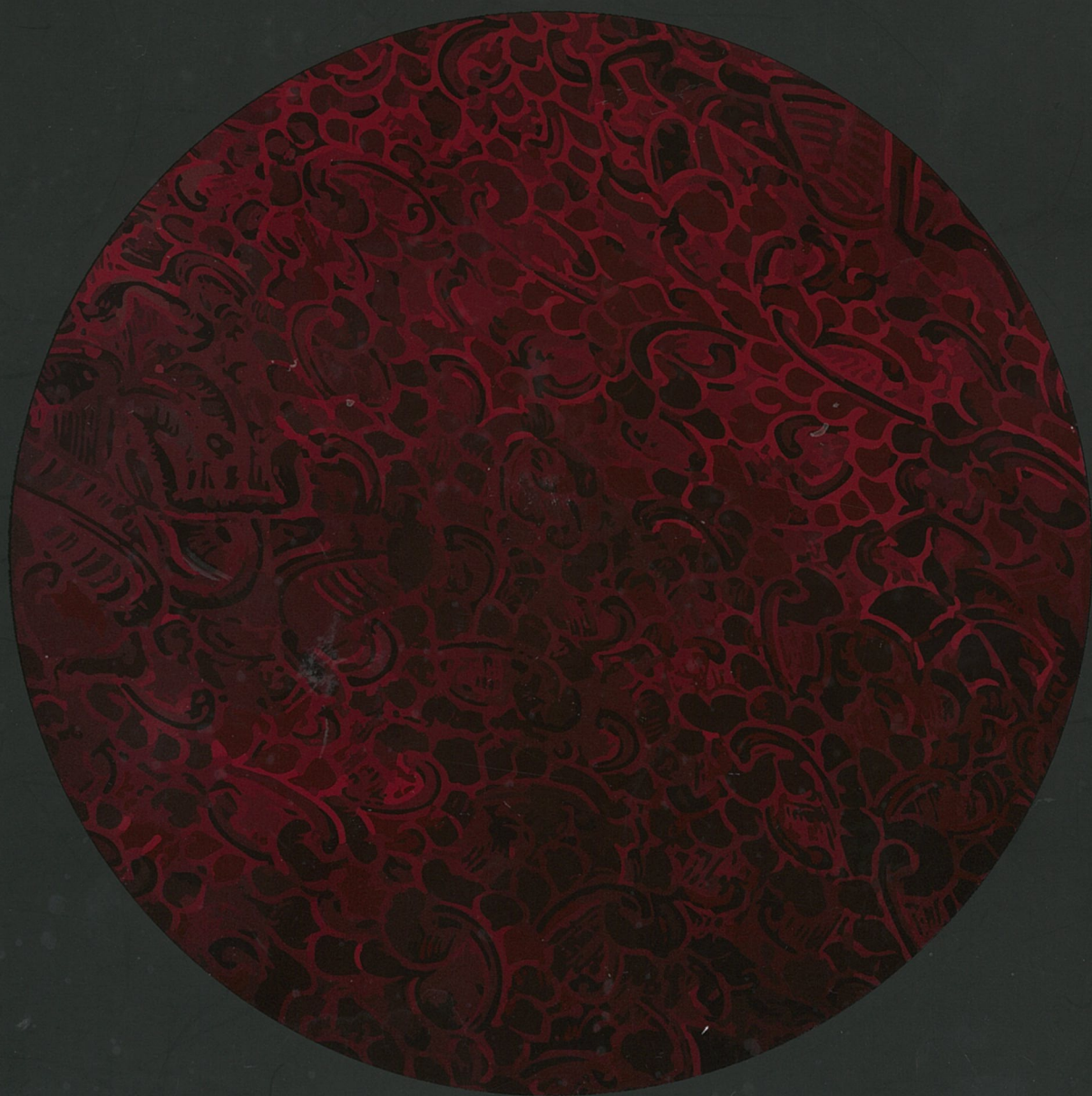

Catalogue

Mekong Museum Pieces

Mekong Basin Civilization Museum
Mae Fah Luang University

Catalogue

Mekong Museum Pieces

Mekong Basin Civilization Museum
Mae Fah Luang University

สิ่งพิมพ์วิชาการ ลำดับที่ 9

ชื่อเรื่อง (Title)	Mekong Museum Pieces		
ISBN	978-974-9766-71-2		
เรียบเรียง	ดร.พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง สิริวรรณ กิตติโรมโพธิ์งาม ทศพล ศรีนุช จันทนา กลัดเพชร	Editor	Pollavat Praphattong, Ph.D. Siriwan Kittirumphongam Todsapol Srinuch Jantana Kladphets
ภาพโดย	แก้วฟ้า เกษรศุภร์	Photo by	Keofar Kesornsook
เรียบเรียงภาษาอังกฤษ	ปณิดา มัณยานนท์ ชนิดา พงศ์นารักษ์	Translated by	Panida Monyanont Chanida Phongnapharuk
ผู้จัดพิมพ์	โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 333 หมู่ 1 ตำบลท่าสุด อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100 โทรศัพท์ 0 5391, 0 5391 7067-8 โทรสาร 0 5391 7067	Publisher	The Project on Establishment of Mekong Basin Civillization Museum Mae Fah Luang University Muang, Chiang Rai 57100 Tel. 0 5391, 0 5391 7067-8 Fax. 0 5391 7067
ปีที่พิมพ์	พ.ศ. 2557	Year Published	2014
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม	Copies	1,000
พิมพ์ที่	สำนักพิมพ์ลือล้านนา 223/6 หมู่ 5 ถนนศรีดอนชัย ตำบลรอบเวียง อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57000	Printing house	Lorlanna Publication 223/6 Moo 5, Sridonchai Rd. Robwiang, Muang District, Chiang Rai Province 57000

ข้อมูลบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

Nation Libraly of Thailand Cataloging in Publication Data

โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง

Mekong Museum Pieces.-เชียงราย : สำนักพิมพ์ลือล้านนา, 2557, 88 หน้า

ISBN : 978-974-9766-71-2

บทนำ

Museum Collection บทบาทเชิงคุณค่าของวัตถุทางวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑ์ แต่ละแห่งจะมีวัตถุทาง

วัฒนธรรมชิ้นเอกอยู่ใน Museum Collection เสมอ โดยวัตถุทางวัฒนธรรมเหล่านั้น จะช่วยสร้างจุดเด่นให้กับพิพิธภัณฑ์ในเชิงความหมายและคุณค่า ทำให้สามารถศึกษาเรื่องราวต่างๆ จากวัตถุในอดีตจากการจัดเก็บในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งถือว่าเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ที่จะบอกกล่าวต่อสาธารณชน นักศึกษา และผู้แสวงหาความรู้ว่าควรจะเดินทางไปศึกษาเรื่องราวเรื่องหนึ่งที่สนใจจากพิพิธภัณฑ์ที่ใดบ้าง

การให้ความหมายเชิงคุณค่าของวัตถุขึ้น
เอกใน Museum Collection เป็นสิ่งที่ภัณฑารักษ์
ต่าง ๆ ยึดถือเป็นหน้าที่และนับเป็นงานทางวิชาการ
ที่สำคัญของอาชีพภัณฑารักษ์ แต่อย่างไรก็ตามการ
ให้ความหมายเชิงคุณค่าของวัตถุทางวัฒนธรรมมี
หลากหลายรูปแบบ ตามแต่วัตถุประสงค์ของการ
จัดตั้งพิพิธภัณฑ์แต่ละแห่ง บางครั้งอาจมีข้อจำกัด
ในเรื่องความหมายและข้อจำกัดเชิงวิชาการที่ยังหา
ข้อยุติทางวิชาการไม่ได้ ทำให้พิพิธภัณฑ์บางแห่ง
อาจละความหมายเชิงคุณค่าที่จะอธิบายวัตถุขึ้น
เอกในพิพิธภัณฑ์เหล่านั้นไว้ โดยให้ผู้ชมได้ตัดสินใจ
ในการประเมินคุณค่าด้วยตนเอง

การให้ความหมายของวัตถุทางวัฒนธรรม
ขึ้นเอก บางพิพิธภัณฑ์จะให้ความหมายแหล่ง
ค้นพบและการกำหนดอายุ และรูปแบบเชิง
ประวัติศาสตร์ศิลป์เพียงเท่านั้น ซึ่งมีข้อเด่น คือ
ทำให้เกิดการตีความและขยายองค์ความรู้ใน
เชิงความหมายออกไปให้กว้างไกล และขยาย
องค์ความรู้ด้านวิชาการ

พิพิธภัณฑ์บางแห่งอาจจะให้ความหมาย
เชิงผู้ใช้ ผู้ผลิต งานวัตถุทางวัฒนธรรม และกลุ่ม
ชาติพันธุ์ ในพิพิธภัณฑ์หลายแห่งไม่มีวัตถุขึ้นเอก
ที่มีความเก่าแก่ แต่วัตถุเหล่านั้นก็ทรงคุณค่าทาง
ด้านวิถีชีวิต ซึ่งภัณฑารักษ์สามารถอธิบายคุณค่า
ในเชิงวัตถุทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน การประเมิน
คุณค่าและให้ความหมายของวัตถุขึ้นเอก จึงมี
ความหลากหลายและเป็นความแตกต่างทางความ
คิดเห็นเชิงวิชาการ

พิพิธภัณฑ์หลายแห่งได้กำหนดแนวทาง
การอธิบายวัตถุขึ้นเอกของตนเองไว้ เพื่อให้เข้าใจ
ตรงกันว่า วัตถุประสงค์ของพิพิธภัณฑ์กำลังดำเนิน
การเรื่องใดอยู่ แต่ไม่มีพิพิธภัณฑ์ใดที่ให้ความ
หมายที่ครอบคลุมทุกมิติของวัตถุ และครอบคลุม
มิติเชิงวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์
ภูมิศาสตร์วิทยาศาสตร์ กายภาพ และวิทยาศาสตร์
ธรรมชาติ

พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2547 มีสถานะเป็นโครงการของหน่วยงานพิเศษที่ปฏิบัติการกิจเฉพาะทางของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงมีวัตถุประสงค์แตกต่างจากพิพิธภัณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาการทางลุ่มน้ำโขงทั่วไป กล่าวคือพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มุ่งเน้นที่จะสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่กำลังอ่อนแรง ถูกกลืนหายไปกับระบบทุนนิยมและการพัฒนาในลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ดังนั้นแนวทางการจัดเก็บวัตถุทางวัฒนธรรมจึงมีความมุ่งหมายเฉพาะทาง ที่จะให้วัตถุนั้นอธิบายอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์ในมิติทางสังคมศาสตร์ และทาง Cultural Studies เป็นหลัก ดังนั้นแนวทางการให้ความหมายที่พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขงกำหนดไว้สำหรับวัตถุนั้นๆ ในพิพิธภัณฑ์มีดังต่อไปนี้

1. สร้างตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์

วัตถุทางวัฒนธรรมจะต้องถูกผลิตในกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งชาติพันธุ์ใดเท่านั้น ถึงแม้ว่าเมื่อถูกผลิตแล้วจะกระจัดกระจายแพร่ขยายไปสู่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็ตาม วัตถุจะต้องบอกอัตลักษณ์เชิงชาติพันธุ์ได้ หรือแม้กระทั่งวัตถุนั้นมีชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ปรากฏอยู่ด้วยก็ตาม

2. ความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม

ความหมายของวัตถุที่จะอธิบายนั้น วัตถุนั้นจะไม่ใช่ว่าสะท้อนของโครงสร้างทางสังคม แต่วัตถุจะมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมที่ประกอบสร้างขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง

3. ความหมายที่แสดงถึงการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคม

วัตถุที่จะอธิบายในพิพิธภัณฑ์จะต้องสะท้อนภาพการสร้างขึ้นจากการถูกกดทับหรือจากการที่ไปกดทับผู้อื่น หรือสร้างความหมายให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพื่อให้ผู้สร้างวัตถุนั้นมีอัตลักษณ์ทางสังคม ขึ้นมาท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงการประกอบสร้างขึ้นในรัฐชาติหนึ่งๆ

ในทั้งสามประเด็นนี้ เป็นแนวทางของ
พิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง การเขียนคำอธิบาย
เชิงคุณค่าวัตถุในพิพิธภัณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ
ชื่อ Catalogue “Mekong Museum Pieces”

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
หัวหน้าโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์อารยธรรมลุ่มน้ำโขง
ภัณฑารักษ์

Museum Collection: Valuable Role of Cultural Objects

Most museums usually have cultural masterpiece objects. Those cultural objects enable the museum’s meaning and value to be outstanding. It helps visitors to study stories from the past to the present from how the objects are arranged in the museum. The mentioned objects are counted as important museum’s identity, which narrates stories to the public, learners, and knowledge explorers. They indicate where to go for any specific stories.

Giving master piece's valuable meaning of museum collection is the principle that curators take as their duty, which is considered as the vital academic discipline of this career. There are various methods to demonstrate object's cultural values, which are decided according to the establishing aims of each particular museum. Due to meaning and academic limitation, there is no concrete conclusion of how to give valuable meanings to explain museum's masterpieces. Sometimes, it is left to the audience to judge the value by themselves.

When giving meanings, some museum gives the object's sources, age determination, and artistic historical pattern only. By doing this, the outstanding point is to create interpretation and widen knowledge span of academic definition.

Some museum may give meanings about user, producer, cultural object, and ethnic group. For the other museums, they may not have any antique pieces, but those objects are greatly valuable for living pattern, which curators may as well explain their cultural values. Hence, diverted and different academic opinions determine masterpieces' value evaluation and meanings.

Many museums set an approach to explain their own masterpieces for the mutual understanding of the museum's objects. Nonetheless, there are no museum that wholly giving the definitions that covers every dimension of the objects including academic history, society, geography, anatomy science and pure science.

Mekong Basin Civilization Museum was established in 2004 in the status of special unit of Mae Fah Luang University. The museum has different aims than other museum that has content about Mekong Basin region. Mekong Basin Civilization Museum emphasizes to create the ethnic group liveliness, which is currently weakened by the industrialized era and the area's development. Therefore, the display of cultural objects aims to specially let the objects mainly explain the ethnic group's

identity in the dimension of social and cultural studies. The approaches of giving meaning for Mekong Basin Civilization are as the followings.

1. Create ethnic group's identity

Cultural objects must be produced within a particular ethnic community. Although, the objects may be scattered throughout other communities, the objects must demonstrate ethnic identity, such as specific styles of art or inscriptions on the objects.

2. Demonstrate relationship with social structure

The objects will not reflect the social structure, but they will have a relationship with social structure that is composed within the ethnic group.

3. Explain the meaning that demonstrate the social identity creation

The objects will reflect the creation of images from being oppressed or oppressing others or giving meaning to other ethnic groups. This is done so that the object creators will have social identity among the diverse cultures and nation state establishment.

The three approaches will be used to explain values of the cultural objects that are presented in a catalogue **“Mekong Museum Pieces”**.

Pollavat Prapatpong

Head of the Project of Establishment
of Mekong Basin Civilization Museum
Curator

เครื่องเขิน

จากตำบลหายยา

จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มไทเขินที่อพยพมาจากเมืองเชียงตุง ในช่วงเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองของอาณาจักร ล้านนา ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ชาวบ้านเหล่านี้ได้อาศัยอยู่นอกกำแพงเมืองเชียงใหม่ทางตอนใต้ โดยมีผู้นำที่สืบเชื้อสายจากเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุง การเคลื่อนย้ายผู้คนจากเมืองเชียงตุงนั้น เจ้าฟ้าบางองค์ได้เดินทางกลับไปยังเชียงตุงเพื่อฟื้นฟูเมืองเชียงตุงขึ้นใหม่ภายใต้อำนาจของพม่า บางส่วนที่ยังหลงเหลืออยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นการสืบสาแหรกจากฝ่ายผู้หญิง ซึ่งได้แต่งงานกับคนเมืองเชียงใหม่ ได้สืบทอดเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน และส่วนหนึ่งที่ยังดำรงความเป็นคนเชียงตุงของ กลุ่มเชื้อสายเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุง ดังกล่าว วัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นประจักษ์พยานสำคัญ คือการทำเครื่องเขินของสายตระกูลนี้สืบเนื่องมาจนถึงราวปีพุทธศักราช 2510

ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้การทำเครื่องเขินยังมีการผลิตอยู่ในแถบหมู่บ้านในตำบลห้วยยา จังหวัด เชียงใหม่ก็ตาม แต่กลุ่มผู้ผลิตจะไม่ใช้กลุ่มที่สืบเชื้อสายจากเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุงอีกต่อไป วัตถุประสงค์ทั้งสองชิ้นนี้จึงเป็นประจักษ์พยานยุคสุดท้ายของการทำเครื่องเขินโดยกลุ่มคนที่สืบเชื้อสาย จากเจ้าฟ้าเมืองเชียงตุง และอยู่ในความทรงจำของลูกหลานเหล่านั้นตลอดไป

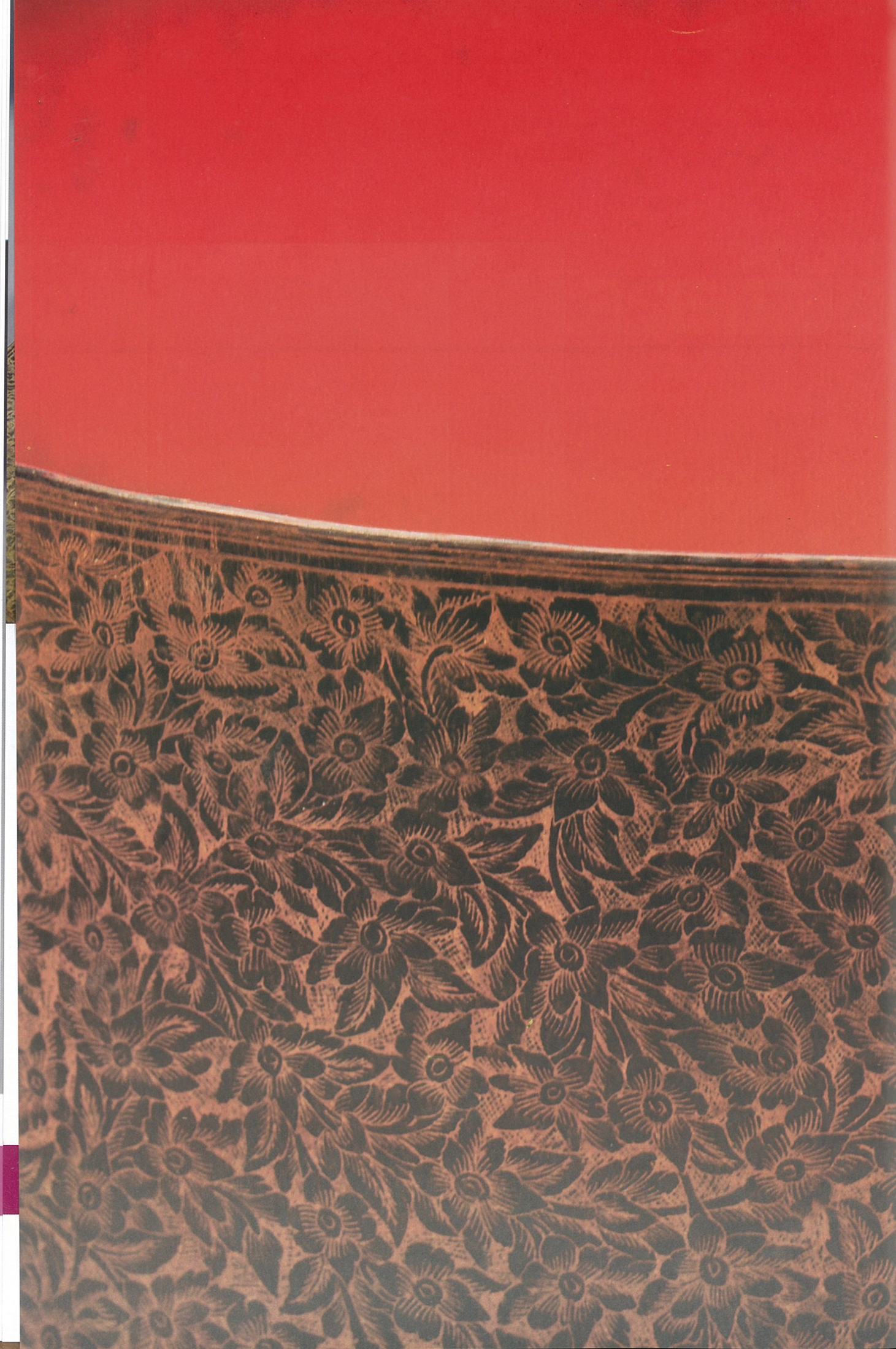

Lacquer ware in Haiya district, Chiang Mai Province

In the age of Lanna's restoration under the governed of Prince Kawila (the beginning of Rattnakosin era), Khun people, led by Keng Tung prince, immigrated from Keng Tung and lived in the south outside of Chiang Mai's city wall. As for relocation people from Keng Tung, some princes went back to restore the city under the Myanmar's authority. Some Thai Khun people still left at Chiang Mai province. Mostly, they were generations which were born from Thai Khun

women whom married with Chiang Mai's citizens. They have continued their family line until the present time. Some of the generations still preserve their Keng Tung heritage in the line of the mention princes. The process of making lacquer ware from this family line is the cultural object which is the important eyewitness that was continued until 1976.

Although there are still lacquer ware production going on at the present time, the producers are not the generation of Keng Tung princes anymore. The two cultural objects are the last evidences for the age of Keng Tung princes' generations, and the importance of lacquer ware is continue to eternally exist in their children's memory.

ซ่อนร่องเท้าช่าง จากสภาพเมียนมาร์

งาช้าง เป็นวัตถุที่กลุ่มคนใน
ลุ่มแม่น้ำโขงใช้ในการสร้างศิลปวัตถุที่มีคุณค่า
และเติมเต็มไปด้วยความศรัทธา โดยถือว่าช้าง
เป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองและเป็นพาหนะของกษัตริย์
ตราบนทุกวันนี้ ในอาณาจักรพม่าเองนั้นมีความ
ศรัทธาในพระพุทธศาสนามาก การที่จะเข้าไปสักการะ
ภายในวัด คนตั้งแต่ชนชั้นเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ จนถึง
ชนชั้นล่างทางสังคมต้องถอดรองเท้าเดินเข้าไป
ภายในวัดอย่างเท่าเทียมกัน

จากการที่พม่าได้ถูกผนวกเข้าเป็นอาณานิคมของอังกฤษตั้งแต่ระหว่าง พ.ศ. 2367 – 2491 โดยเริ่มต้นจากสงครามพม่า-อังกฤษซึ่งนำไปสู่การทำให้พม่ากลายเป็นจังหวัดหนึ่งของบริติชอินเดีย และต่อมาได้กลายเป็นอาณานิคมที่เป็นเอกเทศต่างหาก พื้นที่หลายส่วนของพม่า เช่น ยะไข่ ตะนาวศรี ถูกผนวกเข้ากับอังกฤษหลังสงครามพม่า-อังกฤษครั้งที่ 1 พม่าตอนล่างถูกผนวกหลังสงครามพม่า-อังกฤษครั้งที่ 2 ส่วนที่ถูกผนวกนี้กลายเป็นจังหวัดขนาดเล็กที่เรียกบริติชพม่าในบริติชอินเดีย ส่วนพม่าตอนบนถูกผนวกหลังสงครามพม่า-อังกฤษครั้งที่ 3 และพม่าทั้งหมดกลายเป็นจังหวัดหนึ่งของบริติชอินเดียใน พ.ศ.

2380¹ มีกฎหมายที่สำคัญเกี่ยวกับการสวมรองเท้าเข้าสู่ศาสนสถานของเจ้าอาณานิคม ที่เรียกกันว่า “กบฏเกือก”² หรือ การประท้วงห้ามสวมเกือก (No Footwear) เป็นการต่อต้านที่เจ้าอาณานิคมและคนในปกครองสวมรองเท้าเข้าวัด เนื่องจากชาวพม่านั้นจะไม่สวมรองเท้าเข้าวัดและศาสนสถาน และต้องถอดรองเท้าตั้งแต่บริเวณทางเข้าของวัดหรือศาสนสถานเลยทีเดียว ชาวพม่าถือว่าการกระทำของเจ้าอาณานิคมลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาและชาวพม่ามาก การประท้วงครั้งนี้ได้ผลอย่างยิ่ง กลายเป็นจุดร่วมของความรู้สึกชาตินิยมพม่า เมื่อ พ.ศ. 2461 ทำให้ชาวอังกฤษต้องยอมถอดรองเท้า (เกือก) เข้าวัดและศาสนสถาน

¹ พม่าภายใต้การปกครองของอังกฤษ (British rule in Burma)

² ประวัติศาสตร์การเมืองพม่า

ช้อนรองเท้าางช้าง วัตถุทาง

วัฒนธรรมชิ้นนี้มีความสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการกดทับของเจ้าอาณานิคมที่มีต่อพม่า คือการนำางช้างที่เป็นของศักดิ์สิทธิ์มาใช้เป็นอุปกรณ์ช่วยในการสวมใส่รองเท้าของเจ้าอาณานิคม วัตถุทางวัฒนธรรมชิ้นนี้เป็นประจักษ์พยานของอำนาจที่เหนือกว่าความศรัทธาต่อประชาชนชาวพม่า ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในช่วงเวลาเดียวกันกับประเทศอื่นๆ ในลุ่มแม่น้ำโขงเช่นกัน

Ivory Shoehorn

from Myanmar

Ivory is the object that people in Mekong Basin use to create valuable artistic objects and it is full of people's faith. It is believed that elephants are respectable animals and they are king's vehicle up to the present time. In Myanmar's Kingdom, there is a strong faith in Buddhism. In order to pay respect inside the temple, everyone ranging from the monarchy to commoners must take off their shoes.

As Myanmar is counted as a British's colony since 1824 – 1948 as the consequence of Anglo-Burmese War, Myanmar became one of the provinces of British-India. Later, the province was an autonomous prefecture. Various areas of Myanmar, for example, Yakai and Tanow Sri, were united with Britain after the first Anglo-Burmese War. Southern part of Myanmar was united after the second Anglo-Burmese war. The mentioned areas

became a small province which was called “British-Burmese” in “British India”. In the third Anglo-Myanmar War, the Northern part was colonized. Finally, the whole Myanmar became a province of British India in 1837. At that time, there was an important case called “No Footwear Protest”, which protested against a colonial power’s actions as a great assault the religion and the people themselves. This protest was greatly successful and was the point where the feeling of Nationalism was built in 1918, led British people to finally take off their footwear.

“Carved Ivory Shoehorn”, the cultural object was important for it shows oppression from colonial powers to Myanmar, which was using the sacred ivory as a tool to assist colonial power wearing their footwear. This object acts as an eyewitness of the colonial power which was greater than Myanmar people’s faith that was commonly presented with other Mekong Basin countries at the same time.

